

Ignace Verhack

Een weg naar God voor deze tijd

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch 2016

Inhoud

Voorwoord.....	9
----------------	---

Deel I Een weg naar God in deze tijd

1. De weg van beneden naar boven leidt niet naar 'God'.....	25
2. Enkele inleidende beschouwingen bij ons thema	33
1. Secularisatie.....	33
2. Een nieuw tijdperk ingegaan.....	44
3. Hoe komt God in het denken binnen?	51
4. De redelijke zin van de geloofshouding leren zien.....	57
5. Het belang van de hedendaagse filosofie van de gave...	59
6. 'Abram, trek weg'	60
3. Herontdekking van onze schepsellijkheid	65
1. Aan zichzelf gegeven zijn	65
2. Met steun van de hedendaagse filosofie	72
3. Met andere ogen leren zien.....	78

Deel II De zin van het zijn dat ons gegeven is

1. Ontdekking van ons toebehoren aan iets dat groter en eerder is dan onszelf	83
1. Het onderscheid tussen het zijn en het zijnde.....	84
2. De plaats van de mens.....	86
<i>getuige van een werkelijkheid met een eigen 'gelaat'</i>	86
<i>getuige van een werkelijkheid met zin</i>	88
3. Zelf mogelijkheid hebben.....	90
<i>wij vatten nog even samen</i>	94
2. De diepten van deze gegevenheid exploreren.....	97
1. Een oneindige aantrekking in ons	98
<i>een drievoudige 'immanente transcendentie'</i>	103
2. Het bestaan is een samen gedeeld bestaan: door en voor elkaar zijn	110

<i>de tegemoetkomendheid van het zijn in de andere</i>	112
<i>over zichzelf heen zijn</i>	118
3. Het bestaan als actieve verwachting en bereidheid om zichzelf uit handen te geven: door op onze beurt te geven wat wij eerst zelf ontvangen hebben....	121
<i>ter inleiding: uit het Symposium van Plato</i>	121
<i>een oneindigheid die pas over onszelf heen toegankelijk is</i>	124
<i>goedheid die zichzelf vergeet</i>	127
<i>eeuwig leven</i>	129
<i>de drievoudige oneindigheid in ons: wekroep tot leven en bron van een impasse</i>	131
<i>de eenheid van het drievoudig oneindige in ons</i>	136
3. En God in dat alles?	147
1. Hoe liever niet over God te spreken: het deficit van het vierde godsbewijs	149
2. Het appel van het zijn als spoor naar God?	157
3. Vertrouwen en het 'geheim'	168
4. Het geheim	171
5. Meerdere houdingen mogelijk - ook woordeloos geloof.....	180
6. Angst	186
7. Terughoudendheid en ongeloof	190
8. Schuld en waken	208

Deel III Naar een nieuwe godsbevestiging

1. Een gevende oorsprong die ons bevestigt.....	203
<i>een 'gewone' inleiding, uit het leven gegrepen</i>	203
Recapitulatie en presentatie.....	205
<i>dit alles heeft ons tot het punt gebracht waar de godsgedachte in ons denken binnenkomt.</i>	206
Een gevende oorsprong die ons bevestigt	214
1. Alles is nietig, 'en toch'	214
2. De contingentie van het zijnde.....	220
3. Zijnsoverdracht.....	221
4. Originaire bevestiging	225
5. Geloof en ongeloof : opnieuw de vraag van het kwaad	236
2. Méér dan zijn	255
Recapitulatie en presentatie.....	255

1. Een macht die naar ons is toegewend	258
2. De betrokkenheid van de oorsprong op het zijnde.....	262
3. Het persoonlijk karakter van de oorsprong	266
4. Een plaats van ontmoeting	268
5. Een plaats van verwachting.....	276
6. Bevestiging en belofte.....	279
<i>een dynamiek die de wereld overstijgt?</i>	288
7. Het eigene van de godsbevestiging.....	292
<i>overdracht van het zijn en verantwoordelijkheid</i>	292
<i>een spoor dat we eerst zelf moeten lezen</i>	294
<i>ik geef te kennen dat...</i>	295
<i>het 'ja' dat eigen is aan de godsbevestiging</i>	298
<i>het relationele karakter van de godsbevestiging</i>	301
<i>over onszelf heen zijn</i>	304
<i>wanneer de ene transcendentie de andere bevestigt</i>	306
<i>de mens als mede-schepper van zichzelf met God</i>	309
<i>beeld van God</i>	311
3. God van verleden, heden en toekomst	315
<i>Besluit</i>	332

Voorwoord

Een weg naar God voor deze tijd

Wij leven in een tijd die heel wat zinzoekende mensen als een overgangstijd ervaren. Religieuze en filosofische voorstellingen uit het verleden lijken achterhaald, terwijl het nieuwe dat in de plaats moet komen, zijn contouren nog niet echt heeft laten zien. Het feit zoekende te zijn lijkt zo tot de identiteit van de spiritueel geïnteresseerde mens van vandaag te behoren. Een aantal voorstellingen omtrent God en de toekomst van mens en wereld wijzen we af, meestal omdat zij niet meer verenigbaar zijn met de huidige stand van het weten, maar soms ook omdat zij dateren uit een tijd die het leven in de wereld en de tijd geheel anders en dikwijls ook negatiever waardeerde dan dit nu bij ons doorgaans het geval is. Zo heeft er ooit een christelijke heilsopvatting kunnen bestaan waarin de hoop op verlossing soms nauwelijks te onderscheiden viel van de verwachting om ooit van de last van het leven in de materie, en zo van de wereld en van het lichaam bevrijd te mogen worden. In zo'n opvatting viel van het leven in de wereld weinig te verwachten en kon de betekenis ervan gemakkelijk herleid worden tot het feit een wachtkamer van de hemel te zijn. Het was een leven in de hoop op anders en beter, wanneer we voor altijd naar het vaderhuis zullen zijn teruggekeerd. Een belangrijke stelling van dit boek zal zijn dat godsgeloof zonder een positieve houding ten overstaan van de wereld niet meer mogelijk is.

Bij nogal wat mensen valt de huidige malaise met bepaalde religieuze voorstellingen uit het verleden samen met een gevoel

van onbehagen omtrent wat zij dan de dogmatische leer van de Kerk noemen. Soms lijkt het om de taal te gaan waarin deze dogmatische formuleringen gesteld zijn. Ze zouden gebaseerd zijn op, en uitdrukking zijn van een mens- en wereldbeeld dat niet meer het onze is, zodanig dat zij ons eerder van het geloof vervreemden dan het voor ons helder maken. Maar soms reikt de kritiek nog verder. Dan gaat zij uit van de gedachte dat wij zowel het wezen van God als zijn verhouding tot de wereld niet zomaar in voorstellingen en begrippen kunnen vastleggen. Op basis van deze kritiek meent men ruimte te kunnen scheppen voor religieuze pluraliteit en voor een bijhorende relativisering van de godsdienst waarin men cultuurhistorisch zelf is opgegroeid. In naam van zo'n 'gelouterde' en 'meer universele' godsopvatting lijkt men ook de idee zelf van Kerk en sacramenten (en hun bedienaars) als heilsbemiddeling in vraag te stellen.

Dat een bepaald godsbeeld en een daarbij horende manier om de verhouding tussen tijd en eeuwigheid te denken, achterhaald is, zal ook hier een stelling zijn die we zullen onderschrijven, om naar een meer eigentijds alternatief op zoek te gaan. De manier om de verhouding tussen tijd en eeuwigheid, het eindige en het oneindige te denken, is in onze tijd dringend aan vernieuwing toe. En niet alleen dat; de 'secularisatie' van onze westerse culturen heeft dermate om zich heen gegrepen dat we de betekenis zelf van het spreken over God van de grond af opnieuw zullen moeten opbouwen. Dat zal niet meer kunnen gebeuren door achterhaalde voorstellingen en opvattingen te allen koste opnieuw tot leven te willen wekken. Daarvoor zullen we nieuwe wegen moeten vinden, of wegen die opnieuw een actuele en levende betekenis kunnen geven aan oude begrippen die we onder het overgewicht van de wil tot rationaliteit in onze eigen filosofische en theologische geschiedenis begraven hadden. Zo zullen we in onze uiteenzetting dankbaar gebruik maken van de manier waarop een 'denken van de gave' in de hedendaagse continentale wijsbegeerte opnieuw tot leven gekomen is. Onze moderne wil tot

rationaliteit heeft ons blind gemaakt voor het wonder en voor het niet-vanzelfsprekende van al wat zich juist *niet* op een rationele manier laat kennen en beheersen. Het huidige probleem ligt dan ook niet enkel in het feit dat sommige manieren om over God te denken intellectueel gezien niet meer van deze tijd zijn. Het heeft al evenzeer te maken met het feit dat alles vandaag eenzijdig aan rationele controle en wetenschappelijke verantwoording onderworpen is, terwijl de fijngevoeligheid van een meer intuïtieve en emotionele intelligentie ondervoed gebleven is, of zelfs geheel ontbreekt. Zo bijvoorbeeld de gedachte dat er ook zoiets als een receptief begrijpende redelijkheid is, en dat die receptieve redelijkheid ons een geheel ander verstaan van de werkelijkheid kan bijbrengen dan het moderne rationalisme en sciëntisme ons tot hiertoe voorgeschreven hebben. Voor die receptieve redelijkheid gaat het niet meer om de kennis van feiten, maar om het verstaan van zin.¹ Een mens kan vandaag intellectueel overontwikkeld zijn en toch met een gevoel van gebrek en onbehagen leven, vooral op emotioneel, affectief, spiritueel en zelfs in de eerste plaats op psychosomatisch vlak, want het ontbreekt ons aan zin. Betekent dit dat die zin er niet zou zijn? Of is het een kwestie van de wereld op een andere wijze te leren zien? Het is eigen aan de hedendaagse continentale wijsbegeerte dat zij voor de verheldering van een meer receptieve redelijkheid gekozen heeft. Een mens kan op een akker wonen waarin een schat verborgen ligt en het niet eens vermoeden. Hij kan zich beklagen over leegte en gebrek, zonder te beseffen dat de zin misschien in de eerste plaats in hemzelf verborgen ligt, zij het onder dikke stoflagen die die vindplaats van zin in hemzelf begraven hebben. In het eerste deel van onze uiteenzetting zullen we dankbaar gebruik maken van het hedendaagse 'gave'-denken om te laten zien hoe we zonder categorieën als 'gebeuren' en 'gegevenheid' de aard of het wezen van ons menselijk bestaan niet op een waar-

---

¹ 'Il n'existe pas de formation universitaire qui prépare à l'impuissance. (...) Je crois qu'il n'existe pas non plus de formation universitaire qui prépare à la grâce', Marion Muller-Collard, *L'Autre Dieu: La Plainte, La Menace et la Grâce* (Genève: Labor et Fides, 2014), p. 79.